

När den gamla världsordningen skakar måste EU agera

Hufvudstadsbladet den 10 mars 2025

Rivalitet mellan stormakter, återkomsten av maktpolitik och en försvagning av internationella institutioner hotar allvarligt den globala regelbaserade ordningen. Detta har blivit särskilt tydligt efter de två FN-omröstningarna den 24 februari där USA ställt sig på Rysslands sida mot sina allierade EU-länder.

President Trumps politiska signaler och retorik pekar nu tydligt mot ett skifte från multilateralism till en mer transaktionsbaserad geopolitisk värld. För EU innebär den nya geopolitiska kartan avgörande utmaningar där unionens konkurrenskraft och gröna omställning hotas. EU måste i ett antal avgörande dimensioner stärkas för att möta den nya globala maktbalans och världsordning vi ser utvecklas.

EU är en förkämpe för frihandel och ekonomiskt samarbete, men med geopolitikens återkomst har det ömsesidiga beroendet blivit till en sårbarhet. Rysslands invasion av Ukraina har visat på Europas riskfyllda beroende av rysk energi. Inom området strategiska råvaror och grön teknik har Kinas dominans blivit till en säkerhetsrisk. Trumps återkomst till Vita huset med sann merkantilistisk politik har skakat om de transatlantiska relationerna.

I ljuset av denna hotbild måste EU prioritera åtgärder för minskad sårbarhet genom strategisk autonomi. Av kritisk betydelse blir det då för unionen att underlätta för företag att diversifiera leverantörskedjorna, att investera i partnerskap med likasinnade länder, att befrämja utveckling av inhemsk produktion av strategiska råvaror och teknologi samt att med effektiva policyinstrument stärka innovationsklimatet så att man genom satsningar på forskning och utveckling skapar ett teknologiskt oberoende. Implementeringen av dessa åtgärder innebär en balansgång. Bruket av strategiska statsstöd får inte eliminera marknadslösningar. Tydligare regler för immaterialrätt får inte betyda att regelbördan ökas.

EU är i global ledarposition när det gäller den gröna omställningen. Denna position utgör en ekonomisk möjlighet men innebär också en risk för orimliga regleringsverk? Denna risk måste minimeras. Det finns i dag en överhängande fara att protektionistiska åtgärder i form av diskriminerande regleringar och tullar leder till handelskonflikter som bromsar EU:s konkurrenskraft och tillväxt.

EU måste finna en balans mellan att skydda sin industri och undvika en eskalering som skadar den globala ekonomin. Tre viktiga vägval kan skönjas.

EU bör prioritera förverkligandet av en global koldioxidprissättning som ett led i att skapa incitament för en mer effektiv omställning. Likaså bör EU genom lagstiftning och innovation på området återvinning och resurshushållning satsa på en cirkulär ekonomi. Ett viktigt led för att få till stånd

hållbara investeringar är att europeiska företag ges tydliga riktlinjer för transparent rapportering av egen påverkan på klimat och biologisk mångfald.

EU:s anpassning till den nya geopolitiska kartan kräver demokratisk sammanhållning i unionen. EU utsätts löpande för påtryckningar och kritik från de politiska ledningarna i Kina och USA som genom att splittra EU vill uppnå materiella fördelar såväl som inflytande över medlemsländernas politik.

Ett enat Europa, byggt på demokratiska värderingar och rättsstatsprinciper, är avgörande för politikens framgång. För framgång i detta avseende måste EU som ofrånkomligt krav koppla ekonomiskt stöd till rättsstatsprinciper. EU-medel får endast gå till länder som respekterar demokratiska värderingar och rättsstaten. Viktigt för sammanhållningen inom EU är också att den ekonomiska och politiska värdegrunden bakom gemensamma åtgärder tydliggörs för medborgarna som ett led i att motverka populism och öka förtroendet för unionen.

Kommissionens arbetsprogram för 2025 är tänkt att skapa en unik möjlighet att förverkliga visionen om en konkurrenskraftig, klimatneutral och politiskt enad union. Den nya geopolitiska kartan utgör en utmaning i detta förverkligande. Vägen framåt för unionen har blivit till en balansakt när protektionistisk politik i omvärlden ska bemötas och EU:s egen användning av sådan politik riskerar leda till välfärdsförluster för unionens medborgare.

Små länder löper mycket stor risk att komma i kläm i kampen mellan stormakterna och därför är det av yttersta vikt att våra nordiska politiker i EU-sammanhang agerar kraftfullt för en balanserad EU-strategi med fokus på ovannämnda kritiska punkter. På så sätt kan man medverka till ett EU som kan axla en ledarskapsroll i den nya världsordning som är under framväxt.

Kajsa Edholm

Björn Lundqvist

Anna Michalski

Lars Oxelheim